

LUOJAN VIRSI

The Messiah

Marjanen mäeltä huuti
punapuola kankahalta:
“Tule neiti poimomahan
vyövaski valitsemahan
5 ennen kun etona syöpi
mato musta muikkoali.”

Neitsy Maaria emonen
rakas äiti armollinen
viitisekse vaatisekse
10 pääsomille suorieli
vaattehilla valkehilla.
Läksi marjan poimentaan
punapuolan katsontaan.
Niin meni mäille – sano! –
15 keksi marjasen meältä
punapuolan kankahalta:
on marja näkemiehen
puola ilman luomeehen,
alahahko ois maasta syöä
20 ylähähkö puuhun nosta.

Tempo kartun kankahalta
senni päällä seisataksen:
heitti marjan helmohinsa
helmoiltansa vyönsä päälle
25 vyönsä päältä rinnoillensa
rinnoiltansa huulellensa
huuleltansa kielellensä
siitä vatsahan valahti.

A berry called from the hill
A cranberry from the heath:
“Come, maid, and pick me
copper-belted one, choose me
before the slug devours me
and the black worm gobbles me.”

The Virgin lady Mary
the dear merciful mother
dressed herself and decked herself
prettily adorned her head
with a fair white cloth:
she went to pick the berry
to look for the cranberry.
So she went to the hills – tell! –
found the berry on the hill
the cranberry on the heath:
it was plainly a berry
a natural cranberry:
she was too low to eat it
from the ground, and too high from a tree.

She dragged a pole from the heath
and stood upon it
threw the berry in her lap
from her lap up to her belt
from her belt up to her breasts
from her breasts up to her lip
from her lip on to her tongue:
thence it slipped to her belly.

Siitä tyyty, siitä täyty
30 siitä paksuksi panihen
lihavaksi liittelihen,
niin kohun kovoa kanto
vatsan täyttä vaikieta
kanto kuuta kaksi kolme
35 kolme kuuta neljä kuuta
neljä kuuta viisi kuuta
seitsemän kaheksan kuuta
ympäri yheksän kuuta
vanhojen vaimon määriin
40 kuuta puoli kymmenettä.

Niin kuulla kymmenennellä
lyöäh kavon kipua
immen tulta tuikatah
vaimon vaivaksi tuleeppi.
45 Sanan virkko noin nimesi:
"Piltti pieni piikaseni
lähe kylpyä kylästä
saunoa Sarajahasta
jossa huono hoivan saisi
50 avun anke tarvitsisi."

Piltti pieni piikojansa
hyvä kielas käskieki
kepiä kehuttuoki
sekä juoksi jotta joutu
55 – ylähäiset maat aleni
alahaiset maat yleni –
ruman Ruotuksen kotihin.

Ruma Ruotus paitulainen
syöpi juopi pöyän päässä
60 päässä pöyän paiollaan
aivin aivinaisillaan
elääpi hyvän tavalla.
Ruma Ruotuksen emäntä
liikku keskilattiella
65 lieho sillan liitoksella.
Sano Piltti piikojansa:

She was fulfilled, she was filled
by it, grew thickset from it
put on flesh from it:
she carried a heavy womb
a full and troubled belly
she carried for two, three months
for three months, four months
for four months, five months
for seven, eight months
for a round nine months
after old wives' reckonings
and half a tenth month.

So in the tenth month
she was struck by a wife's pain
girl's fire was kindled
woman's trouble came.
She uttered a word, spoke thus:
"Piltti my little lassie
seek a bath in the village
a bath-house in Saraja
where a wretch can be cared for
one in trouble can be helped."

Piltti her little lassie
quick to take orders
easy to persuade
both ran and made haste
bringing down highlands
lifting up lowlands
to the ugly Herod's house.

Ugly Herod in shirtsleeves
ate, drank at the table-head
at table in his shirtsleeves
wearing only his linen
lived like a rich man.
The ugly Herod's mistress
trod the centre of the floor
bustled at the floorboard-joint.
Piltti her lassie said: "I

"Läksin kylpyä kylästä
saunoa Sarajahasta
jossa huono hoivan saisi
70 avun anke tarvitsisi."

Ruma Ruotuksen emäntä
sanan virkko noin nimesi:
"Ei ole kylpyä kylässä
saunoa Sarajahassa:
75 on talli Tapomäellä
huone hongikkokoissa
johon portot pojan saapi
tuulenlautat lapsen saapi."

Piltti pieni piikojansa
80 pian juoksi jotta joutu
sano tuolta tultuaan:
"Ei ole kylpyä kylässä
saunoa Sarajahassa.
Ruma Ruotus paitulainen
85 syöpi juopi pöyän päässä
päässä pöyän paiollaan
aivin aivinaisillaan
elääpi hyvän tavalla.
Ruma Ruotuksen emäntä
90 liikku keskilattiella
liehu sillan liitoksella.
Mie sanon sanalla tuolla:
'Läksin kylpyä kylästä
saunoa Sarajahasta
95 jossa huono hoivan saapi
avun anke tarvitseeppi.'
Ruma Ruotuksen emäntä:
'Ei ole kylpyä kylässä
saunoa Sarajahassa:
100 on talli Tapomäellä
huone hongikkokeolla
johon portot pojan saapi
tuulenlautat lapsen luopi.' "

Vaimon vaivalle tuleeppi.

seek a bath in the village
a bath-house in Saraja
where a wretch can be cared for
one in trouble can be helped."

The ugly Herod's mistress
uttered a word, speaking thus:
"There's no bath in the village
no bath-house in Saraja:
there's a stable on Tapo Hill
a room in the fir-clump house
where the whores have their babies
scarlet women their children."

Piltti her little lassie
soon ran and made haste
said when she had come from there:
"There's no bath in the village
no bath-house in Saraja.
Ugly Herod in shirtsleeves
ate, drank at the table-head
at table in his shirtsleeves
wearing only his linen
lived like a rich man.
The ugly Herod's mistress
trod the centre of the floor
bustled at the floorboard-joint.
And I said in these words: 'I
seek a bath in the village
a bath-house in Saraja
where a wretch can be cared for
one in trouble can be helped.'
The ugly Herod's mistress:
'There's no bath in the village
no bath-house in Saraja:
there's a stable on Tapo Hill
a room in the fir-clump field
where the whores have their babies
scarlet women their children.' "

Woman's trouble came.

106 Neitsy Maaria emonen
niin sano toisen kerran:
"Sekä juokse jotta juovu
mene kylpyä kylästä
saunoa Sarajahasta
110 jossa huono hoivan saisi
avun anke tarvitsisi."

Piltti pieni piikojansa
hyvä kielas käskiä
kepiä kehuttuoki
115 sekä juoksi jotta joutu,
alahaiset maat yleni
ylähäiset maat aleni.

Ruma Ruotus paitulainen
syöpi juopi pöyän päässä
120 päässä pöyän paiolla
aivin aivinaisiillaan
elääpi hyvän tavalla.
Sano piltti piikojansa:
"Läksin kylpyä kylästä
125 saunoa Sarajahasta
jossa huono hoivan saisi
avun anke tarvitsisi."

Ruma Ruotuksen emäntä
liikku keskilattiella
130 liehu sillan liitoksella.
Sanan virkko noin nimesi:
"Eule kylpyä kylässä
saunoa Sarajahassa:
on talli Tapomäellä
135 huone hongikkokeolla
johon portot pojan saapi
tuulenlautat lapsen luopi."

Piltti pieni piikojansa
sekä juoksi jotta joutu
140 sano tuolta tultuaan:
"Eule kylpyä kylässä

The Virgin lady Mary
said a second time:

"Both run and make haste
seek a bath in the village
a bath-house in Saraja
where a wretch can be cared for
one in trouble can be helped."

Piltti her little lassie
quick to take orders
easy to persuade
both ran and made haste
lifting up lowlands
bringing down highlands.

Ugly Herod in shirtsleeves
ate, drank at the table-head
at table in his shirtsleeves
wearing only his linen
lived like a rich man.
Piltti her lassie said: "I
seek a bath in the village
a bath-house in Saraja
where a wretch can be cared for
one in trouble can be helped."

The ugly Herod's mistress
trod the centre of the floor
bustled at the floorboard-joint
uttered a word, speaking thus:
"There's no bath in the village
no bath-house in Saraja:
there's a stable on Tapo Hill
a room in the fir-clump field
where the whores have their babies
scarlet women their children."

Piltti her little lassie
both ran and made haste
said when she had come from there:
"There's no bath in the village

saunoa Sarajahassa.
Ruma Ruotuksen emäntä
sanan virkko noin nimesi:
145 'On talli Tapomäellä
huone hongikkokeolla
johon portot pojan saapi
tuulenlautat lapsen luopi.'
Niin sanoo mokomin."

150 Oli aikoa vähäsen:
yhä tuskaksi tuleepi
painuupi pakolliseksi
vaimon vaivoksi tuleepi
kohtu käänty kovaksi
155 vatsan täysi vaikiaksi.
Sanan virkko noin nimesi:
"Piltti pieni piikasen
lähe kylpyä kylästä
saunoa Sarajahasta
160 jossa huono hoivan saisi
avun anke tarvitsisi."

Piltti pieni piikojansa
sekä juoksi jotta joutu
- alahaiset maat yleni
165 ylähäiset maat aleni -
ruman Ruotuksen kotihin.

Ruma Ruotus paitulainen
syöpi juopi pöyän päässä
päässä pöyän paiolla
170 elääpi hyvän tavalla.
Ruma Ruotuksen emäntä
liikku keskilattiella
liehu sillan liitoksella.
Piltti pieni piikojansa
175 sanan virkko noin nimesi:
"Läksin kylpyä kylästä
saunoa Sarajahasta
jossa huono hoivan saisi
avun anke tarvitsisi."

no bath-house in Saraja.
The ugly Herod's mistress
uttered a word, speaking thus:
'There's a stable on Tapo Hill
a room in the fir-clump field
where the whores have their babies
scarlet women their children.'
Just like that, she said."

A little time passed
and still the pain came
pressing forcefully
woman's trouble came
her womb turned heavy
filled her belly with trouble.
She uttered a word, spoke thus:
"Piltti my little lassie
seek a bath in the village
a bath-house in Saraja
where a wretch can be cared for
one in trouble can be helped."

Piltti her little lassie
both ran and made haste
lifting up lowlands
bringing down highlands
to the ugly Herod's house.

Ugly Herod in shirtsleeves
ate, drank at the table-head
at table in his shirtsleeves
lived like a rich man.
The ugly Herod's mistress
trod the centre of the floor
bustled at the floorboard-joint.
Piltti her little lassie
uttered a word, spoke thus: "I
seek a bath in the village
a bath-house in Saraja
where a wretch can be cared for
one in trouble can be helped."

180 Ruma Ruotuksen emäntä
sanan virkko noin nimesi:
"Ei ole kylpyä kylässä
saunoa Sarajahassa:
on talli Tapomäellä
185 huone hongikkokeolla
johon portot pojan saapi
tuulenlautat lapsen luopi."

Piltti pieni piikosehe
sekä juoksi jotta joutu
190 sano tuolta tultuaan:
"Ei ole kylpyä kylässä
saunoa Sarajahassa
jossa huono hoivan saisi
avun anke tarvitsisi.
195 Ruma Ruotuksen emäntä
sanan virkko noin nimesi:
'On talli Tapomäellä
huone hongikkokeolla
johon portot pojan saapi
200 tuulenlautat lapsen luopi.'"

Oli aikoa vähäsen:
vaimon vaivakse tulee
kohtu kääntyy kovaksi
vatsan täysi vaikiaksi.
205 Otti vassan varjoksensa
koprin helmansa kokoili
käsini kääri vaatteensa
itse noin sanoiksi virkki:
"Lähtie minun tuleepi
210 niin kun muinenki kasakan
eli orjan palkkalaisen."

Astua taputteloo
huonehesen hongikolle
tallih on Tapomäelle.
215 Niin sano sanalla tuolla:
"Hengeäs hyvä heponen

The ugly Herod's mistress
uttered a word, speaking thus:
"There's no bath in the village
no bath-house in Saraja:
there's a stable on Tapo Hill
a room in the fir-clump field
where the whores have their babies
scarlet women their children."

Piltti her little lassie
both ran and made haste
said when she came back from there:
"There's no bath in the village
no bath-house in Saraja
where a wretch can be cared for
one in trouble can be helped.
The ugly Herod's mistress
uttered a word, speaking thus:
'There's a stable on Tapo Hill
a room in the fir-clump field
where the whores have their babies
scarlet women their children.'"

A little time passed
woman's trouble came
her womb turned heavy
filled her belly with trouble.
She took a bath-whisk for ward
in her fists gathered her skirt
in her hands bundled her dress
herself put this into words:
"It is for me to depart
as of old for the hired man
or for the serf, the hireling."

She stepped, tripped along
to the room in the fir-clump
to the stable on Tapo Hill.
She said in these words:
"Now breathe, my good horse

vatsan kautti vaivallisen
kylyn löyly löyähytä
sauna lämpönen lähetä
220 vatsan kautti vaivallisen
jossa huono hoivan saisi
avun anke tarvitsisi."

Hengäsi hyvä heponen
kylyn löylyn löyähytti
225 saunan lämpösen lähetti
vatsan kautti vaivallisen.

Jouluna Jumala synty
paras poika pakkasella
synty heinille heposen
230 suorajouhen soimen päähän.

Neitsy Maaria emonen
rakas äiti armollinen
piiletteli poiuttahan
kullaista omenoansa
235 alla sieklan sieklottavan
alla korvon kannettavan
alla juoksovan jalaksen.

Kato pieni poikuoh
kultainen omenuutensa
240 alta sieklan sieklottavan
alta juoksevan jalaksen
alta korvon kannettavan:
etsi pientä poiuttansa
kullaista omenoansa
245 kesällä kevysin pursin
talvella lylyin lipein.
Etsittiin, vain ei löytyy.

Neitsy Maaria emonen
kävi teitä asteloo.
250 Tiehyt vastaan tulevi
niin tielle kumarteleksen
itse noin sanoiksi virkki:

over my troubled belly
let some bath-steam loose
send some bath-house warmth
over my troubled belly
where a wretch can be cared for
one in trouble can be helped."

And the good horse breathed
let some bath-steam loose
sent some bath-house warmth
over her troubled belly.

On Christmas Day God was born
the best boy when it was cold
born upon a horse's hay
at a straight-hair's manger-end.

The Virgin lady Mary
the dear merciful mother
kept her offspring in hiding
her golden apple
beneath the siftable sieve
beneath the portable tub
the sledge-runner as it ran.

Her little offspring vanished
her little golden apple
from beneath the sieve
the sledge-runner as it ran
beneath the portable tub:
she sought her little offspring
her golden apple
in summer in a light craft
in winter on sliding skis.
He was sought but was not found.

The Virgin lady Mary
trudged along the roads
and she met a road.
She bowed to the road
herself put this into words:

“Tiehyöt Jumalan luoma
näitkö pientä poiuttani
265 kullaista omenoani?”

Tie vastaan sanoo:
“Jos tietäisin en sanoisi:
poikas on minunki luonut
ratsuilla ajettavaksi
260 kovin kengin käytäväksi.”

Neitsy Maaria emonen
rakas äiti armollinen
aina etsivi etemmä.
Kuu hut vastaan tulevi
265 niin kuulle kumarteleksen
itse noin sanoiksi virkki:
“Sie kuu hut Jumalan luoma
näitkö pientä poiuttani
kullaista omenoani?”

270 Kuu se vastaan sanoo:
“Jos tietäisin en sanoisi:
poikais on minunki luonut
päivällä katoamahan
yön on aian paistamahan.”

275 Aina eistyyppi etemmä
Neitsy Maaria emonen
rakas äiti armollinen
etsi pientä poiuttansa
kullaista omenoansa.
280 Päivyt vastaan tulevi
päivälle kumarteleksen:
“Sie päivä Jumalan luoma
näitkö pientä poiuttani
kullaista omenoani?”

285 Niin päivä Jumalan luoma
sanan virkko noin nimesi:
“Poikas on minunki luonut
päivän ajan paistamahan

“Road, creature of God
have you seen my little boy
my golden apple?”

And the road answered:
“If I knew I would not tell:
your boy created me too
for steeds to be ridden on
for hard shoes to walk upon.”

The Virgin lady Mary
the dear merciful mother
kept searching further
and she met the moon.
She bowed to the moon
herself put this into words:
“Moon, creature of God
have you seen my little boy
my golden apple?”

And the moon answered:
“If I knew I would not tell:
your boy created me too
to vanish during the day
to shine during the night-time.”

She kept on searching
the Virgin lady Mary
the dear merciful mother
she sought her little offspring
her golden apple
and she met the sun.
She bowed to the sun:
“Sun, creature of God
have you seen my little boy
my golden apple?”

The sun, the creature of God
uttered a word, speaking thus:
“Your boy created me too
to shine during the day-time

yön ajan lepäämähän.
290 Tuoll on pieni poikuosi
kultainen omenasi –
ylisessä taivosessa
isän Jumalan sialla:
tulee sieltä tuomitsemaan.”

to rest during the night-time.
There is your little offspring
your golden apple –
in the highest heaven, in
the place of God the Father:
he will come from there to judge.”

Esittänyt Arhippa Perttunen
Vienan Karjalassa Vuokkiniemen pitäjän
Latvajärven kylässä
Muistiinpannut Elias Lönnrot vuonna 1834

Poem performed by Arhippa Perttunen,
Latvajärvi village, parish of Vuokkiniemi,
Archangel Karelia, Russia
Recorded by Elias Lönnrot, 1834
English translation Keith Bosley

Luojan virsi on laaja runoelma, mes-
siadi, joka kertoo Kristuksen vaiheet si-
kiämisestä ylösnousemukseen asti. Se
on elänyt Karjalan ja Inkerin ortodok-
sisen väestön keskuudessa. Se sisältää
viisi legendarunoa, jotka joskus on esi-
tetty kaikki peräkkäin, joskus erikseen,
useimmiten parin kolmen runon ketju-
na, kuten nyt julkaistavassa toisinnos-
sa, jonka lauloi Arhippa Perttunen
Elias Lönnrotille Vienan Karjalassa
vuonna 1834.

Perttusen laulussa on tunnetuimmat
Kristuksen syntymän ja lapsuuden ru-
not. *Marjavirsi* (säkeet 1—40) tulkitsee
Pyhän Hengen roolin hyvin konkreet-
tisesti: Jeesus sikisi marjasta. *Saunan-
hakuvirsi* (41—230) esittää varsinaisen
joulu-evankeliumin: Jumalanäiti etsii
ihmisten apua ja saunaa missä lapsen-
sa saada, mutta saa osakseen vain ty-
lyyttä ja tallin mihin synnyttää. *Lap-
senetsintävirsi* (231—294) perustuu
etäisesti Raamatun kertomukseen sii-
tä, miten Jeesus 12-vuotiaana katosi ja
löytyi temppelistä keskustelemasta vii-
saiden kanssa.

On oletettu, että näitä kolmea runoa
on esitetty kansanomaisena joulu-evan-
keliumina. Niiden luontevia laulutilan-
teita ovat voineet olla myös Neitsyt
Marian vuotuiset praasniekat, joita on
Karjalan ja Inkerin kylissä yleisesti juh-
littu.

Luojan virren useimmille aiheille on
löydetty läheisimmät vastineet Valko-

Venäjäältä, Ukrainasta ja Romaniasta.
Esimerkiksi Lapsenetsintävirren slaavilaiset esikuvat ovat ilmeiset. Luojan virren pääosien onkin oletettu periytyvän idänkirjon lähetystyön varhaisilta ajoilta. Varmat todisteet runoelman iästä ovat kuitenkin vähäiset. Joka tapauksessa aiheet on täällä ehditty syvällisesti omaksua ja kalevalamittaan sommiteltaessa vapaasti uudestirunoilla. Niihin on punottu lisäaiheita, esimerkiksi marjasta sikiäminen; idea saattaa pohjautua Egyptiin pakoa kuvaaviin kirkkomaalauksiin, joissa puu kumartuu ojentamaan hedelmiään Marian syödä. Kokonaisuutena runoelmaa kannattaa vahva kotoisen miljöön tuntu saunoineen, tupineen, talvimaisemi-
neen.

Lopettaessaan *Kalevalan* Väinämöisen lähtöön ja kristinuskon tuloon Lönnrot rakensi eepoksen viimeisen runon pitkälti juuri Arhippa Perttusen Marjavirren, Saunanhakuvirren ja Lapsenetsintävirren varaan. Lapsenetsintävirren aineksia hän sisällytti myös Kalevalan 15. runoon, jossa Lemminkäisen äiti etsii kadonnutta poikaansa.

Tämän kirjasen kaksikielinen teksti on julkaistu teoksessa

Matti Kuusi, Keith Bosley,
Michael Branch
FINNISH FOLK POETRY: EPIC
(SKS, Helsinki 1977, ss. 283—291)

The Messiah survived as a miniature epos among the Karelians and Ingrians of the Russian Orthodox faith. Although this epos attracted numerous secondary themes, the main body of the narrative was constructed from five widely known poems about the life of Jesus, two or three of which were usually performed in sequence,

possibly as a popular presentation of the Christmas Gospel. The present version was sung to Elias Lönnrot in 1834 by Arhippa Perttunen, one of the most famous Archangel Karelian singers of epic poetry.

Perttunen brings together in this version three poems to describe the birth and childhood of Jesus. *The berry*